

(слайд 1)

„ПАРАЛЕЛНИ СТЬПКИ, ПАРАЛЕЛНИ ПРОСТРАНСТВА“ Образователна платформа за съвременно изкуство

(слайд 2)

ХУДОЖЕСТВЕНИ НАМЕСИ В ГРАДСКАТА СРЕДА

(слайд 3) Художествените интервенции, които ще разгледаме са насочени към пряката намеса на артистите в градското пространство. Първоначално е нужно да уточним, че не става въпрос за корпоративното или държавно регламентираното изкуство, свързано с плановото развитие на градската среда, а за съвременни произведения, които проблематизират самата среда. Терминът, който се използва за обозначаване на този тип интервенции е *стрийтарт* (англ. *street art* – улично изкуство). Понастоящем у нас масово се използва и българският му превод.

Под **улично изкуство** разбираме изкуство, което се случва в открити градски пространства, улици, фасади на сгради, спирки, подлези и други обществени зони. Насочено е към реализиране на художествени произведения в нетипичен за изкуството контекст, с което директно да се провокират ежедневните минавачи. Уличните артисти търсят пряка комуникация на творбите си с жителите на града. Засягат актуални социални теми и изхождат от конкретните особености на средата. В този смисъл, стрийтартът е пряко свързан с понятието **ситуационно изкуство** (*site-specific art*) – изкуство, което търси и се възползва от спецификата на конкретното място или среда.

(слайд 4) В рамките на **уличното изкуство** могат да бъдат разграничени няколко типа интервенции. Прямо средствата и материалните посредници, които художниците използват, това са:

- Графити, стенописи, стикери
- Обекти, конструкции, инсталации
- Хепънинги, пърформанси и акции, свързани с присъствие на живо
- Прожекции

(слайд 5) **Графитите** (от итал. – *graffiato* – надрасквам) са най-традиционната проява на градско изкуство. Първите им проявления са от 60-те и началото на 70-те години на XX век във Филадельфия и се свързват с имената на Корнбред (Cornbread) и Кул Ърл (Cool Earl). Графитите добиват известност през 80-те в Ню Йорк, като проява на американската хип-хоп култура. Представяват надписи или рисунки със спрей или тебешир на публични места, изоставени сгради или в метрото. Често са използвани от уличните банди като форма на вандализъм. Обикновено включват псевдонимите на техните автори или знаци свързани с тях.

(слайд 6) Графити художниците черпят вдъхновение от образите на поп културата и от анимацията – от творбите на Рой Лихтенщайн, Вон Боуд и др. Сред създателите на нийоркската графити школа са Таки 183 (TAKI 183) и Стан 153 (STAN 153).

(слайд 7) Легитимацията на изкуството на графитите в галерийните институции се свързва с личностите на **Жан Мишел Баския** и **Кийт Харинг**. Създадените от Харинг уникални фигури, надписи и знаци, поставени на публични места, по билборди и крайпътни стени, започват да се показват в галерии и да се публикуват в каталози, което довежда до голяма популярност на това изкуство по целия свят. В конвенционалните арт среди то получава името „графити арт“.

(слайд 8) С институционалното си усвояване и комерсиализация във вид на корпоративни и обществени поръчки, графитите губят новаторската си аура. През 90-те на тяхно място се появяват **постграфитите**, кито за разлика от първичната вандалска насоченост на

традиционните графити, търсят социален или политически ангажимент, като се дистанцират от всякаква корпоративна и институционална принадлежност.

(слайд 9) Най-простите и разпространени графитиформи са така наречените *тагове* (от англ. – tag – маркирам) – стилизирани подписи, направени в един цвят, който контрастира с фона.

(слайд 10) Разновидност на графитите са шаблонните графити. За тях, уличните художници ползват предварително подготвени шаблони, което им позволява много бързо да създават творбите си. Това е важно предвид предпочитанията да се работи на забранени от властите места. За бащата на шаблонния графит се смята **Блек ле Рат** (Ксавиер Проу) през 1981 г. Той е сред първите графити артисти в Париж. През 1985 г. шаблоните се появяват в Ню Йорк.

(слайд 11) Масовото разпространение на този тип графити в наши дни се свързва с творчеството на британския артист **Банкси**. Болшинството от неговите творби имат подчертано социална насоченост. Често включват иконични образи на известни личности или произведения на изкуството, пресъздадени със солидна доза ирония. Първоначално поради не дотам легалния характер на работата си, а в следствие, за да запази митичния ореол на независим артист, Банкси и до момента крие самоличността и местонахождението си.

(слайд 12) *Стенописите* са друга форма на улично изкуство. За разлика от графитите, те изискват много повече време за създаването си и често са много по-мощабни. Понякога покриват цели фасади и калкани на сгради.

(слайд 13) Разпространен вид интервенция в градското пространство е *стикерното изкуство*. Представлява „партизанско“ разлепяне на стикери чрез които се променя контекста на различни елементи на градската среда, като указателни табели, пътни знаци, реклами, пейки, улични лампи, водосточни тръби и др. По-мощабното проявление на подобен тип намеси е така нареченото *каширане*. (слайд 14) Представлява залепяне на постери или широкоформатни фотографии по фасади на сгради, крайпътни стени, покриви и др. Типичен представител е художникът **Джей Ар (JR)**, който заснема изражения или части от човешки лица, отпечатва ги в много широки формати и ги разлепя на принципа на лепене на тапети, по сградите. Като цяло, творчеството му има социална ориентация. Обикновено фотографиите имат пряка връзка с местата, на които са залепени и техните обитатели.

(слайд 15) „*Бомбандирането с прежда*“ (yarnbombing) е намеса, която има повече естетикоироничен характер. Представлява обличане с текстилни влакна чрез наплитането на дървета, стълбове, скулптури и други елементи на градската среда. Идеята е да се работи на принципа на графитите, като вместо боя или тебешир, се използват прежди. Подобни намеси осезаемо променят градската естетика, като дават друг визуален прочит на урбанизираните пространства.

(слайд 16) Поставянето на художествени *обекти, конструкции и инсталации*, които променят контекста на уличната обстановка е сред широко разпространените форми на стрийтарта. Поради голямото разнообразие от възможни интервенции класификацията им е изключително трудна. Пример за това е ситуирането на абстрактни конструкции или скулптури, които заемат значителна част от уличното пространство.

(слайд 17) Ще споменем също *lock on* изкуството (англ. *lock on* – заключвам), които представляват заключване за различни елементи на градската инфраструктура на скулптури и други обекти посредством катинари за велосипеди или мотоциклети.

(слайд 18) Сред водещите в момента артисти, които използват обекти, за да провокират жителите на града е **Марк Дженкинс**. Той поставя на различни места в градската среда изработени от подръчни материали манекени в разнообразни нетипични позиции, които стресират със странните си пози. За целта Дженкинс разработва собствена технология за изработване на обекти от тиксо и стречфолио.

(слайд 19) Следващият тип интервенции е свързан с **живото присъствие** на артисти в градските публични пространства. Най-конвенционалната форма на тези изяви е **живата скулптура**. Освен нея тук влизат разнообразни **акционистки прояви, перформанси и хепънинги**, които провокират минувачите чрез нетипичното поведение на артистите.

(слайд 20) Много популярни в последно време са **флашмоб-проявите** (англ. *flash mob* или *flashmob*, в буквален превод „моментна тълпа“ или „внезапна тълпа“). Представяват инцидентни масови струпвания на хора, които не се познават помежду си на обществени места. В продължение на броени минути участниците изпълняват някакво абсурдно действие след което се разотиват също така внезапно. За тяхната организация се разчита главно на социалните мрежи. Първият *флашмоб* е организиран в Манхатън през май 2003 година.

(слайд 21) **Прожекциите** са вид намеса, която променя визията на сгради и улици чрез прожектиране на изображения. Това могат да бъдат както статични рисунки, фотографии, и 3D проекции (3D mapping), така и видеа, филми и анимации. В общия случай прожектираното е обвързано с контекста на конкретното пространство, с архитектурните дадености или функциите на съответните сгради, улици и площади.

(слайд 22)